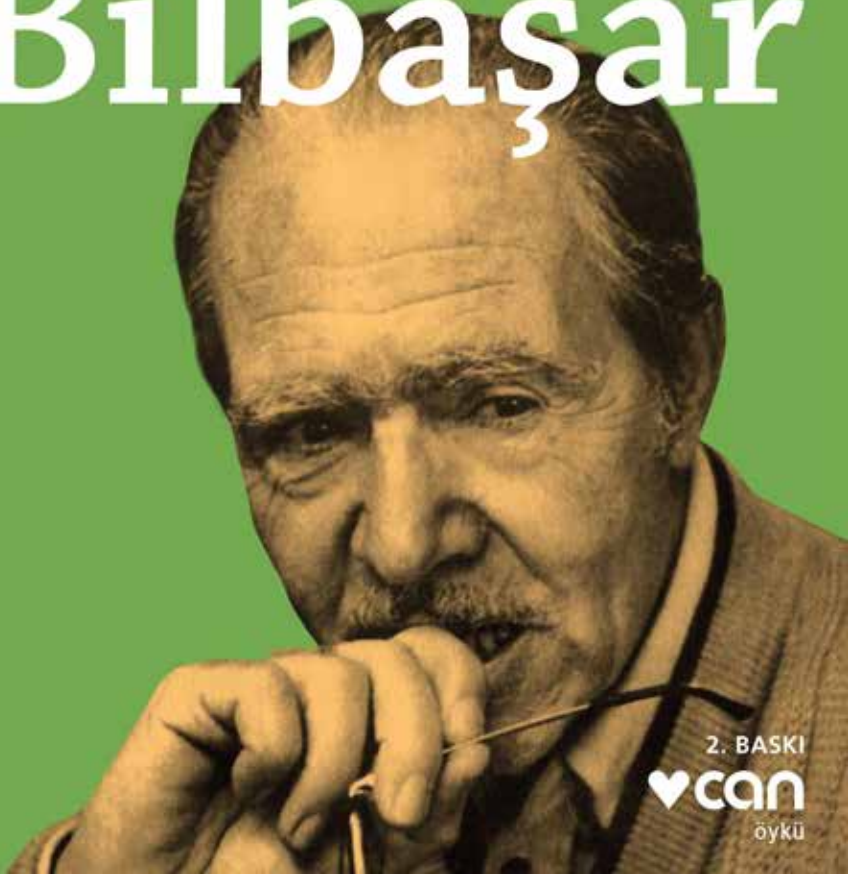

Öyküler 1

Cevizli Bahçe

Kemal Bilbaşar

2. BASKI

♥ can
öykü

KEMAL BİLBAŞAR
CEVİZLİ BAHÇE
ÖYKÜLER 1

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2015

2. basım: Ekim 2015, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Tamer Erdoğan

Düzeltilen: Aylin Samancı, Mert Tokur

Mizanpaj: M. Atahan Sıralar, Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2598-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750725982

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

KEMAL BİLBAŞAR
CEVİZLİ BAHÇE
ÖYKÜLER 1

ÖYKÜ

♥can

Kemal Bilbaşar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Başka Olur Ağaların Düğünü, 2003

Cemo, 2003

Denizin Çağırışı, 2003

Memo, 2003

Ay Tutulduğu Gece, 2015

Bedoş, 2015

Irgatların Öfkesi, 2015

Kölelik Dönemeci, 2015

Yeşil Gölge, 2015

Zühre Ninem, 2015

KEMAL BİLBAŞAR, 1910'da Çanakkale'de doğdu. Ortaöğrenimini 1929'da Edirne Öğretmen Okulu'nda tamamladı, iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümü'nden 1935'te mezun oldu. Nazilli ve İzmir Karakaş ortaokullarında öğretmenlik yapan Bilbaşar, 1961'de emekliye ayrıldı; bir süre siyasetle uğraştıktan sonra 1966'da İstanbul'a yerleşti. İlk öykülerini, İzmir'de Cahit Tanyol ve İlhan İleri'yle birlikte çıkardıkları *Aramak* dergisinde yayımladı (1939). Bilbaşar, 1945-1952 yılları arasındaki dönem hariç, sürekli öykü yayımladı, radyo oyunları yazdı, pek çok gazete ve dergide öykü, roman ve makaleleri yayımlandı. Tiyatro, senaryo ve ders kitapları da yazan Bilbaşar, 1961'den sonra daha çok roman türüne ağırlık verdi. Bilbaşar, 1939'da "Budakoğlu" öyküsüyle Ankara Halkevi Öykü Yarışması'nı, *Cemo* adlı romanıyla 1967 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü, *Yeşil Gölge* romanıyla da 1970 May Roman Ödülü'nü kazanmıştır. 21 Ocak 1983 tarihinde aramızdan ayrıldı.

İçindekiler

ANADOLU'DAN HİKÂYELER

Budakoğlu	13
Hacı Emmi'nin Damadı.....	27
Kaza	45
Tuğla Ocağı	53
Amasralı Gemiciler.....	67
Kantarcı Güdük Şakir Efendi.....	109
Emekli Beygirler	119
Halka	125
Sarhoş.....	139

CEVİZLİ BAHÇE

Tandır	157
Kadırga	165
Yangın.....	195
Bir Zaaf Yüzünden	207
Şehrin Taşı Toprağı.....	231
Umudun Ötesinde.....	237
Hafız Yunus	241
Müsakkafat Kâtibi Sırrı.....	265
Kutsal Sırmalı Uçkur	285

Gelin Arabası.....	291
Yeşil Taşlı Broş	297
Süleyman Efendi'nin Yeniden İşe Girme Kararı	303
Süleyman Efendi'nin Hayal Kırıklığı ve Eğri Yol	313
Teşekkür Telgrafı.....	323
Çancı'nın Karısı	331
Cevizli Bahçe.....	349
PAZARLIK	
Pazarlık.....	369
Akrabalar Arasında	381
Çoluk Çocuk Sahibi	417

ANADOLU'DAN
HİKÂYELER

BUDAKOĞLU

Budakoğlu yatsıdan sonra, ocak toplantısına gitmek üzere evden çıktı. Basık, gölge vermeyen tek katlı evlerle çevrili sokakta, mahallenin çocukları, ay ışığından faydalanarak oyun oynuyorlardı. Çocuklarını gözetmek için değil, gazdan tasarruf etmek maksadıyla kadınlar, kapıların tek basamaklı taş merdiveni üzerinde oturmuş çorap örüyor, sebze ayıklıyor ve yosma Asıye için birbirini boğazlayan iki kardeşin dedikodusunu yapıyorlardı. Saklambaçtan usanan, koşmaktan yorulan, annelerini taklit eden kızlar, kasabada son günlerde yakılan ve ağızlarından sakız gibi eksik olmayan Asıye'nin türküsünü söylüyorlardı:

Yağmur yağar bahçelerde sel olur
Asıye de hanıma gönül veren kül olur.
Baba evlat yedi katlı el olur...

Mahallenin biricik iki katlı ve ışıklı evinden Budakoğlu'nun dışarı çıktığını gören kadınlar, karanlığa rağmen, alışılmış bir tesettür ihtiyacıyla yazmalarını ağızlarına ilıstirdiler, birbirlerine sokularak seslerini kestiler. Kızlar türküyü yarım bıraktılar, çocuklar oyuna bir an için ara verdiler.

Budakoğlu, kendisine gösterilen bu saygıyı gerekli görmeye alışmış bir insan olmakla beraber, içine dolan gururdan göğsü gerildi, dolu dolu öksürdü, ağır ağır yokuştan aşağıya doğru inmeye başladı.

Budakoğlu'nun sallanarak yürüyen kalıplı hayali kaybolunca çocuklar yeniden türküye, oyuna daldılar. Kadınlardan biri Budakoğlu'nun pencerelerine bir göz atıp orada dinleyen biri bulunmadığına emin olduktan sonra Budakoğlu ile Asiye orospusunun bütün kasabaca bilinen ilişkisinin en yeni havadisini verdi. Bunun üzerine kadınlar, onun geçmiş ahlaksızlıkları hakkında bildiklerini hep ortaya döktüler. Budakoğlu'na, Asiye orospusuna sövdüler. Karısına karşı hıncı olanlar da bunu, alınmış bir çeşit öç sayarak, "Oh olsun kahpeye!" dediler. Fakat içlerinden bir dul kadın, kırkıktan sonra azanı te-neşirin paklayacağını, Allah'ın, kocalarını şeytan şerrinden korumasını söylemesi üzerine sustular, her zamanki kara düşüncelerine daldılar.

Budakoğlu yokuştan aşağı inerken, peşi sıra gelen türkünün dizelerini içinden tekrarlıyordu:

Bahçesinde çekirdeksiz dudu var
Asiye de hanımın kardan beyaz budu var.

Asiye'nin beyaz budu işte ilk kez işine yaramamıştı. "Bankacı keratası" Asiye ile yola gelir cinsinden değildi. Eğer öyle olsaydı şimdi ambarlarda yığılmış buğdaylar, sarı altın oluverirlerdi. Bu kadar ayak direyecek de ne vardı? Hükümet "panga"ya, buğdayı önce köylüden satın al demişse ne olmuştu? Onun buğdayları da kasabanın sokaklarında yetişmemişti ya! Hem köylü demek Budakoğlu demek değil miydi?

Hangi köylü, buğdayını ondan izinsiz satabilirdi? Hangi köylü ayakkabıyı, mintanı Budakoğlu vermezse

çıplak kalmaya mahkûm değildi? Banka mı gelinlik kızların çeyizini veriyordu? Köylü, buğdayını bankadan önce Budakoğlu'na götürmüşse bundan kime neydi?

Aksuata dediğin alan satana ait bir işti.

Ama nasıl anlatmalı? Herif, emir, diyor da başka bir söz demiyordu.

Ambarda buğdaylar gün günden kızışıyor, aktarmayla önünü almak kolay olmuyordu.

Budakoğlu balsa, bankacının dazlak kafasını yumruklayacaktı. Ne kalın kafası vardı herifin! Nereden göndermişlerdi bu keli buraya. Allah selamet versin, giden bankacı ile pek sevişirlerdi. Gündüz gece beraberlerdi.

İnsan gibi eğlenmesini de, para yemesini de bilirdi; eğlence yaratırdı köpoğlu... Irmak üzerindeki sandal âlemlerini, bağlarda kadın oynattıkları günleri yeniden hatırladı. Eski bankacı havadan para kazandırır, kendi de kazanırdı. Bankacı dediğin böyle olmalıydı. Bir ay daha sabretseler de onu burada alıkoysalardı başına bu felaket gelir miydi hiç?

Bankaya, "buğdayı önce köylüden alma" emri geldiği gün, eski bankacı, "Hazırlat sandalı Budakoğlu... Gene vurdun turnayı gözünden," diye ağzı bir karış açık, mağazaya uğramıştı. Budakoğlu onun kârlı müjdesine alıştı. Her seferinde bu, "Hazırlat sandalı..." sözü, ona iki bin-üç bin lira vurdurmuştu.

Bankacı, yapılacak şeyi anlattığı zaman aklı yatmıştı: Bu haberi bankacı on beş gün gizli tutacak, ilan vermeyecekti. Bu on beş gün içinde de Budakoğlu, köylünün buğdayını toplayacaktı. Köylü, buğdayını ona vermeyip de ne halt edecekti? Şimdiye kadar, borçları buğday ile ödeme işinde nazlanan hep kendisi değil miydi? O gece Asiye'nin bahçesindeki dut ağacı dibinde yosmalar kaşık şıkırdatırken, işin ayrıntıları üzerinde de anlaşmışlardı. Bankacı, okka başında on paraya razıydı.

İşler, bu on beş gün içinde gayet yolunda gitmişti. Buğdayla borçlarını ödeyeceklerini işiten köylüler, sevinç ve minnettarlıkla arabalarına, eşeklerine buğdayı yüklemişler, Budakoğlu'na koşmuşlar, ellerini öperek saygılarını göstermişlerdi. Budakoğlu onlardan buğdayı üç kuruşa toplarken köylüler bu iyiliğini unutmayacaklarını söylemişlerdi, "Allah, ömrünü de malın gibi ziyade etsin," demişlerdi.

Fakat buğdayı "banka"nın köylüden altı kuruşa satın alacağı duyulduğu zaman bütün köylerde bir kin dalgası dolaşmıştı. Budakoğlu buğdayı topladığı sırada köy kahvesinde onu iyi tanıyan ihtiyarların, "Bunda bir iş var," sözü doğru çıkmıştı.

Gençler Budakoğlu'nu öldürtmek istemişler, orta yaşlılar avradına, sinsilesine sövmüşler, ihtiyarlar sükûnet tavsiye etmişlerdi: "Panga"nın kelepiri bugün var yarın yoktu. Ne zaman olsa Budakoğlu'na işleri düşecekti. Fıkara, zengini darıltmamalıydı. Ziyanı gene fakire olurdu... Fakat "... " köyünde bir çift öküze, iki kolu sağlam bir karıya ihtiyacı olan Çolak Himmet, böyle bir fırsatı kaçırmış olmayı bir türlü hazmedememisti. "Donguzu da malsız gomalı!" diye bar bar bağırıyordu.

Olayın dedikodusu kasaba içinde de saman gibi için için yanmıştı. Yerli memurlar kaymakamdan ziyade Budakoğlu'ndan çekinirlerdi. Yabancı memurlarsa veresiye ile yakayı çoktan ona kaptırmışlardı. Böyle olmasa da kaymakam, bağlarda Budakoğlu'yla birlik karı oynatırken nasıl ağızlarını açıp da söz söyleyebilirlerdi. Bunun için onların ırmak boyundaki salaşlarda iki başlı dedikoduları laf kıtlığında söylenen sözlerden ileri gitmiyordu. Tenhada iki kişi konuşmak imkânını bulursa, kafa kafaya verip kaymakamdan Budakoğlu'na varıncaya kadar tüm kasaba ileri gelenlerini yere vururlar, "bu işlerin böyle yürümeyeceğini" söylerlerdi. Fakat konuşmaya bir üçün-

cü insan karıştı mı, derhal lafın rengini kaymakamın ve Budakoğlu'nun lehine değiştirirlerdi.

Tüm söylentiler kendisine yetiştirildiği halde Budakoğlu, en küçük bir korkuya kapılmamıştı. Ama, şu bir ay içinde işler nasıl da berbat oluvermişti. Ne olduysa o sarı tüylü Alman gâvuruna benzer müfettişin apansızın kasabaya çıkıp gelmesinden sonra olmuştu. Salı günü, henüz sabahın onunda, bağda akşamın keyfi sürüp giderken bankanın açığız hademesi kül gibi benziyle soluk soluğa bahçeye girmiş, müfettişin geldiğini haber vermişti. Müfettiş sözü orada bulunan tüm sarhoşları ayıltmıştı. Kaymakam, maarif memuru, mal müdürü hep sararmışlardı.

Kendi hademesini gören bankacı, “Ne müfettişi ülen, söylesene...” diye çıkışmıştı. Hademe kekeleyerek banka müfettişi olduğunu söylediği zaman, bankacının yağı, kızıl ensesi sararmıştı. Buna karşılık öteki memurlar, “Geçmiş olsun,” der gibi birbirlerine bakmışlardı. Sonra her birisi babayiğitliği elden bırakmayarak birer iş bahanesiyle, tadı kaçan meclisten ayrılmışlar, birbirlerine görünmeden görevleri başına gitmişlerdi. Budakoğlu, Asiya'ya, “Bu korku onlarda en fazla beş-on gün sürer. Sonra birer ikişer gene buraya gelirler,” demişti.

Müfettişin gelişi umduğundan kötü çıkmıştı. Müfettiş, bankacının birçok yolsuzluklarını bulmuş, ona işten el çektirmişti. Ertesi gün de bankacının tutuklandığı işitilmişti. Budakoğlu nasıl davranacağını kestirememişti. Bankacıya kefil olup onu bıraktırabilirdi. Ama böyle yapmadı. Belki işin böyle olmasında bir hayır vardı. Gelecek bankacı ile pazarlık belki daha kazançlı bir sonuca bağlanabilirdi. Sonra kasabadaki dedikoduları düşünerek bankacı ile girdisi çıktısı olduğunu açıkça göstermekten çekinmiş, işi oluruna bırakmıştı.

Oysa işler inadına ters gitmişti. Bir hafta sonra gelen bu “kabak kafalı” bankacı umutlarını tüm suya düşür-

müştü. Daha ilk gün ırmak kenarındaki kahvede onu gördüğü zaman o mavi gözlerin dik bakışını, o kuru suratın donukluğunu beğenmemiştir.

Hemen daha o gün bankacının içki kullanmadığını, bekâr olduğunu; fakat kadından, eğlenceden hoşlanmadığını, bastonu gibi doğru, beyaz gömleği gibi temiz bir adam olduğunu, hile, dolap, düzenbazlık bilmediğini esefle öğrenmişti.

Şimdiye dek kullanmaya alıştığı araçlardan hiçbirisinin bu adamı yola yatırmaya yaramayacağını anlamıştı. Başkası adına rüşvet teklif ettirdiği bir adamını bankacı kapı dışarı ettirmiş, bir daha gelirse adliyeye vereceğini söylemişti.

Kaymakamdan da hayır yoktu. Bankacının, devlet büyüklerinden pek çoğunu tanımış olması onun da elini kolunu bağıyor, nüfuzunu kullanmaktan çekiniyordu. Bankacı, daire müdürlerinden daima uzak yaşıyordu. Buna karşılık küçük memurlarla içlerinde muhalefet duygusu olanlar ve kasabanın temiz delikanlıları onun çevresinde toplanıyorlardı. Bankacı, geldiğinin haftasında ocağın da üyesi olmuştu. Onun teşvikiyle kütüphane, temsil salonu derhal faaliyete geçmişti.

Budakoğlu bunları düşünürken ırmak kıyısına gelmişti. Eski bankacının getirdiği alışkanlıkla, ırmak üzerinde mehtap gezintisi yapan, kafayı çeken bir sandal dolusu delikanlı:

Bahçesinde çekirdeksiz dudu var

Asiye de hanımın kardan beyaz budu var.

şarkısını söylüyorlar, arada sırada coşarak onun için canlarının feda olduğunu haykırıyorlardı. Budakoğlu kendi kendine söylendi:

“O beyaz buda kuru suratlı, gök gözlü herif de kurban olsaydı kara kara düşünür müydüm ben şimdi?”

Ah bu gece ocak toplantısında Őu kılsız kafası devrilece herifi yola getirecek bir are eline geirebilseydi!

Köprüyü geçerken, karşı sahilde saĒa sola yalpa vuran bir sarhoş gözüne iliŐti. Bir dakika sonra sarhoŐun ayaĒı bir taŐa takıldı, yere düŐtü.

Sarhoş, belediye reisine baĒıra baĒıra sövmeye başladı:

“Domuzun, hergelenin biri. BudakoĒlu’ndan hayvan, eŐŐoĒlu... Para almasını, ceza yazmasını bilir. Ne sokak var memlekette, ne içecek su... Maytaplı gecelerde fenerleri yakarlar da, karanlık gecelerde, ‘Para tükendi... Gaz kalmadı,’ derler. Ben bilirim ne diye yakmadıklarını feneri. Tepe mahallesine memurların, belediye reisinin taŐındıĒını kimse görmesin diye... Asiye Hanım’ın bahçesinde kim oynar?”

Sonra Asiye Şarkısını tutturdu. Kalktı, gene söve saya yürümeye başladı:

“Ben de hayvanın biriyim. İŞte gökte koskocaman ay... Burnunun ucunu görmeyecek kadar ne içersin be hergele... Asiye Hanım’ın bahçesine parası olan girer. Sen zıvanadan ıksan gene yiyemezsin o haltı. Haydi bakalım aslanım, kendi kulübene... Yallah!”

Bunu söylerken kendi ensesine bir tokat indirdi. Sonra, “Asiye’ m... Hey Asiye’ m... Yaktın beni!” diye haykıarak yürüdü, yalpa vurarak bir sokaĒa saptı.

BudakoĒlu kendisine söven, Asiye’ye vurgun bu delikanlıya yetişmek için adımlarını sıklaŐtırdı.

Şimdi sarhoş, bir aĒaca sarılmış aĒlıyordu. BudakoĒlu delikanlının omzuna dokundu, “Len, ne halt etmeye aĒlıyorsun?” diye sordu. Delikanlı korkuyla yüzünü döndüĒü zaman bunun ayakkabı boyacısı muhacir Recep olduğunu anladı, “Tuh Allah ilayıĒını versin,” diye söylendi. Nerden zıkkımlanmıŐtı bu kadar içkiyi... Sokaklarda küfredip dolaŐacaĒına kahvelerde, ayakkabı boyamaya gitseydi ya. Recep, kendisini tanı mıyordu. BudakoĒlu, Recep’e,

“Yarın Budakoğlu’nun dükkânına gel,” dedi. Recep peltek peltek, “Şeytan görsün yüzünü. O da yakında, benim gibi top atacak,” dediği zaman Budakoğlu, sırtının üşüdüğünü hissetti. Bunun etkisiyle omzuna bir yumruk indirdi, ağır bir küfür savurdu.

Recep, “Asiye herkesin ocağına incir diker,” dedi, kötü kötü güldü.

Budakoğlu bu sarhoşla doğru dürüst konuşulamayacağına anlayarak yakasını bıraktı. Recep yayvan yayvan tekrar “Asiye” türküsünü söylerken Budakoğlu bu oğlandan bir gün faydalanabileceğini kurarak yoluna devam etti.

* * *

Ocak binasına girdiği zaman, henüz tek tük gelmiş ocak üyeleri kahve salonunda, ihtiyar ve zararsız bir deli olan kahveciyle alay ediyorlardı. Bu eski asker, kahvesinin lezzetsiz olduğu iddiasına tahammül edemez, meslek damarı kabarıp, ocak başını terk ederek, “Ben Nazır Cemal Paşa Hazretleri’ne kahve pişirmiş adamım,” diye ustalığını övmeye başladılar. Orada hazır bulunanların birbirine yaptıkları kaş göz işaretlerini fark etmez, söylenenleri ciddiye alarak gittikçe heyecanlanırdı. İşsiz ve zevzek memurlar konuşacak laf bulamadıkları, yollar kapandığı ve kahve gazetesiz kaldığı kış günlerinde daima bu alışılmış fakat her zaman yeni konuyu ortaya atarlardı.

Budakoğlu’nun geldiğini görünce üyeler gevezeliği bırakıp ocak toplantı odasına geçtiler. Budakoğlu hemen salona çıkmadı. Önce ocak kâtibine uğradı, “Ne işler görüyorsunuz bizim oğlan?” dedi.

Kâtip kahveciye, kütüphane memuruna, ocak hademesine göstermediği edepli bir tavır takındı. Kınama dolu bir sesle, “İşlerimiz çoğaldı hamdolsun!” diye karşılık verdi.

"Tekrar sıkıntıyla yağlıgını alnında gezdirdi, öfkeli öfkeli yere tükürdü. Ah Satiođlu... Bu çektileri hep onun yüzündendi. Karun gibi zengin adam, Dal Murat gibi donsuzdan üç buçuk kuruşunu alamadıysa ne olmuştı? Para kazanmış da mı vermemiştı? Her zaman yağmur duasına çıkarak Allah'tan kuruyan tarlalarına bir damla rahmet isterlerken, geçen yıl tarlaları su basmışsa, mahsul alamamışlarsa bunun vebali kimindi? Amma bunu herife nasıl anlatmalıydı?"

Kemal Bilbaşar, romanlarında olduğu gibi öykülerinde de Anadolu'nun her bölgesinden çarpıcı kesitler sunuyor okuyucularına. Cumhuriyet döneminin kent ve taşra dokusunu yansıtan bu öykülerde ağalık, köy hayatı; toplumun, devlet memurları ve din adamlarıyla kurduğu çarpık ilişkilerin yanı sıra kadının toplumdaki yeri de nükte-dan bir gerçekçilikle ortaya konuyor. Bilbaşar, yoksulluk, otorite, eşitsizlik ve ahlaka ilişkin kadim soruları bir kez daha hatırlatıyor.

